

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sifre Ḳodesh

‘im targumim u-ve’urim mi-meḥabrim shonim

Sefer Be-reshit

Landau, Moses I. Landau, Moses I.

Prag, 596 [1836 oder 1837]

הכ הרש י"ח

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-8807

חיי שרה כד כה

לִיצְחָק אֵת כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר
עָשָׂה: (סז) וַיְבֹאֶה יִצְחָק אֶת־הָאֱלֹהִים
שָׂרָה אִמּוֹ וַיִּקְחָ אֶת־רַבְּקָה וַהֲהִי
לוֹ לְאִשָּׁה וַיֵּאָהֲבָה וַיִּנָּתֶם יִצְחָק
אֲחֵרֵי אִמּוֹ: פ
כה (ח) וַיִּסַּף אֲבָרְהָם וַיִּקַּח אִשָּׁה
וַיִּשְׁמָה קַטּוּרָה: (ט) וַתֵּלֶד לוֹ אֶת־

זמרו

תרגום אשכנזי קפד

קנעכט ערצעהלטע דעם יצחק
אללע דינע, דוא ער אויסנע
ריכטעט האטטע: (סז) יצחק
פיהרטע ויא אין דאן געצעלט
זיינער מוטטער שרה, היירא
טהעטע רבקה, אונד ויא ווארד
זיינע פרויא; יצחק לויטע ויא,
אונד טרעסטטעטע זיך איבער
דען פערלוסט זיינער מוטטער.
כה (ח) אברהם נאָהם ווינע
דער אינע פרויא,
דערען נאמע וואר קטורה.
(ט) דיעזע געבאָהר איהם דען

ר ש י

רבקה נתפלתו: (סז) האלה שרה אמו
ויניחה האלה ונעשית דוגמת שרה חמי
כלומר והרי היא שרה אמו שכל זמן שרה
קיימת היה נר דולק מערב שנת לערב
שנת ונרכה מלויה בגישה וענן קשור על
האהל ומשמתה פסקו וכשנאלת רבקה חזרו
נ"ר: אחרי אמו. דרך ארץ כל זמן שאמו
של אדם קיימת כרוך הוא אלה ומשמתה
היא מתחמם באשתו:

כה (א) קטורה. זו הגר ונקראת

תרגום אונקלוס

כל פתגמא די עבד: (סז) ואעל יצחק
למשפנא וחוא והא תקנין עובדהא בעובדי
שרה אמיה וגסיב יח רבקה והות ליה לאנתו
ורחמה ואחנתם יצחק בתר דמיחת אמיה:
כה (ח) ואוסיף אברהם וגסיב אחתא ושמה
קטורה: (ט) וילידת ליה יח זמרן

ויה

ב א ו ר

היא (הרש"ס): (סז) האלה שרה אמו, חסר הכסמך, כי לא חנא ה"א הידיעה על מלה
הסמוכה לאחריה, וזעורו, האלה אהל שרה אמו, כמו כי אתם באים אל הארץ כנען (במדבר
ל"ד ב'), ענינו הארץ ארץ כנען, והנבואה עד הנביא (ד"ה ב' ט"ו ח'), פי' הנבואה נבואת
עד הנביא, כסאך אלהים (תהלים מ"ה ז'), פי' כסאך כסא אלהים, וכמוהו רבים, ולשון
הרמב"ן וטעם היתוב כי יוספר בכבוד שנהג יצחק באמו כי מעט שמתה שרה לא נטה אהלה,
כי אמר לא חנא אשה אחת אל אהל הנבירה הנכבדת, ובאשר ראה רבקה הנביאה אל האהל
לכבודה זאס לקחה וזה טעם ויאהבה, וינחם ירמוח שהי' מטער מאד על אמו ורחק ממנו מנחם
עד שחם באשתו בלהנתו אותה כי מה טעם שזכיר היתוב אהבת האיש באשתו ואנקלוס פי'
וינחה יצחק האלה והנה היא שרה אמו, ולכן הזכיר האהבה כי מפני לדקתה וכשרון מעשיה
אהבה ונחם בה וכך הזכירו בנ"ר עד שלא מתה היתה ברבה מלויה בעיסה וכו' עכ"ל, ונ"ל
שעזב אנקלוס פשוטו של מקרא ותרגום, ואעלת יצחק למשכנא ומזא והא תקנין עובדהא בעובדי
שרה אמיה, בעבור שלא יתכן לבוא ה"א הידיעה על המלה הסמוכה לאחרי' ולכן הפריד האהלה
מן שרה אמו, ונ"ע חזרם כי תרגום, למשכנא דשרה אמיה, כמו שפי' הרש"ע והרמב"ן,
וכ"ה דעת בעל הטעמים שהטעמים מלה יצחק ברביע שהוא מפסיק יותר מן הפשטא שנמלת
האהלה, ואם כדברי אנקלוס דאוו להיות יצחק במהפך הנא במקום ואולא (שהוא מפסיק פחות
מן הפשטא), למהירות המנטא, כמבואר בהקדמה, ובאופן זה וינחה יצחק האלה || שרה
אמו ||, וכן מתורגם בל"א: אחרי אמו, אנקלוס ויב"ע תרגמו, בתר דמיחת אמיה,
וכן מתורגם בל"א.

כה (א) ושמה קטורה, בנ"ר אמרו שהיא הגר, וכן תרגם יב"ע, אבל הרש"ס והרמב"ן
והראש"ע

זמרן ואת יקשן ואת מדן ואת
מדן ואת ישבק ואת שוח:
(ג) ויקשן ילד את שבא ואת דדן
ובני דדן היו אשורם ולטושם

זמרן, דען יקשן, דען מדן, דען
מדן, דען ישבק אונר דען
שוח. (ג) יקשן צייגטע דען
שבא, דען דדן; אונר דדן'ס
קינדער ווארען דיא אשורים,
לטושים

ולאמם

תרגום אונקלוס

ר ש י

וית יקשן וית מדן וית מדן וית ישבק וית
שוח: (ג) ויקשן אוליד ית שבא וית דדן
ובני דדן היו למשירין ולשכונין ולגנני:
ובני

קטורה על שם שנאים מעשה נקטורה
ושקרה פתחה שלא נודוניה לאדם מיום
שפרשה מאברהם: (ג) אשורים ולטושים.
שם ראשי אומות. ותרגום של אונקלוס
אין

ב א ו ר

והראש"ב בעלי הפסח אמרו כי איננה הגר, ודייק הראש"ב מרמזיז ולבני הפילגשים לשון
רבים: ולשון הרמב"ן והנה אברהם לקח לו אשה מצות כיען ואם חאמר שהיתה מלכות
או מארץ פלשתיים הנה לא שלח אל ארצו ואל מולדתו כאשר עשה נבנו כי אינו שומר רק
ורע יחזק כי עליו ברת הנרות, ועוד שלח אמר הכתוב ויקח אשה קטורה נת פלוני המון או
הפלשתי והמלכי מארץ פלונית כאשר אמר נכסי עשו וזולתן אבל הזכיר שמה בלבד כי היא
נענית וקבר נישוסה וכן יעשה במקומות רבים כשלא יקפיד בייחוס שלהן ע"ל, וגם' הישר
סופר בפירוש שהיתה מארץ כנען: (ב) מדן, כוזר להלן במ' וישנ והמדנים מכרו אהו (בראשית
ל"ז ל"ו), שהם מזרע מדן, כאשר אפרש שם נ"ה: מדן, נודעה המדינה נמזרח ח': שוח, ממנו
יכל בלדד השוחי אחד מריעי איוב: (ג) אשורם ולטושם ולאמם, רש"י כתב שהם שמות
ראשי אומות, ותרגומו של אונקלוס אין לי לישבו על לשון המקרא ע"ל, ולשון הרמב"ן ולי
נראה שסבר אונקלוס באשורים שהם הממנות שירות הולכי דרך מעיר לעיר באושאר ארחת
ישמעאלים (בראשית ל"ז כ"ה) עשאו מלשון באשורו אהוה רגלי (איוב כ"ג י"ח), לא תמעד
אשריו (מהלים ל"ז ל"ח), וסבר בלטושים שהם השוכנים באהלים שהם נטישים על פני האדמה
הייז ישבו במקום ההוא ולמחר במקום אחר כי הלמ"ד והני"ן יומרו במקומות רבים כמו
לשכה נשכה, ויפקדו ביום ההוא אנשים על הנשכות (נחמיה י"ב מ"ד), ואזהרוב נטושה
(ישעיה כ"א ט"ו) כמו לטושה, ואמר בלאומים ולנגון בלשון איים, ואלת היו עוררה איתנו
זוה שהיה ראוי שיאמר כמו שאמר ומכרים ילד את לודים ואת ענמים ואת להנים ואת נפחחים
(בראשית י"ג), ובנ"ר רבי שמואל ברבי נחמן אמר אף על גב דאנן מתרגמינן תנורין ולפדין
וראשי אומין כלם ראשי אומות הן, והגין כמו שפירשתי כי היו המתרגמינן טיפין אשורים תנורין
הולכי דרך והיו עושין מן לטישים אנשי רשע פניהם פני להנים בוערים בלטידים מן ללטוש חיש
את מפרשתו ואת אהו (שמואל א' י"ג ב'), ילטיז עיניו לי (איוב י"ו ט'), ואמר רבי שמואל בר
רב נחמן שאף ע"פ שנהנו לתרגום בן אינם אלא ראשי אומות אין בהם שם תואר כלל וכן
הדבר ע"ל, וכן פי' הראש"ב שהם שמות ואין בהם תואר שם, ואין היו"ד מ"ם סימן הריבוי
כמו מלרים נחיס דלנים שהם שמות העלם, ויב"ע תרגום תנורין ואמפירין ורישי אומין,
(ואמפירין הוא בלשון יווני סופרים), ובתרגום ירושלמי כתוב במקום ואמפירין, ואומין,
ועל אלו כוון רבי שמואל בר נחמן רק שהיה הוסיף חללם במקום ואמפירין או ואומין,
ולפדין, ולא על ת"א שרגס באופן אחר, והמתרגם האשכנזי לא תרגם השמות רק שעשאם
לשון רבים שהם אומות בעבור היו"ד מ"ם שנסופס ובעבור מלת היו נמ"ש הרמב"ן, ונ"ל
שהם שמות לאומות שילאו מהם ואינם שמות בנייהם כלל כמו מלרים נחיס שהם שמות בני
אדם ואת"ו הוסבו שמות אל האומות היונקים מהם, רק שהכוונה שמן דדן ילכו אומות
שנקראו אשורים ולטושים ולאומים, לאיזה סבה ידועה או, ולא ע"ש בני דדן שהיו נקראים
כ, כי לא היו לו בנים שנקראו בן, וראייה לזה כי בדברי הימים מופה שם אלו ו' הכנים,
וגם

ולאמרים: (ה) ובני מדין עיפה ועפר
וחנף ואבידע ואלדעה כל-ארה
בני קטורה: (ס) ויתן אברהם את-
כל-אשר-לו ליצחק: (ו) ולבני
הפילגשים אשר לאברהם נתן
אברהם מתנת וישלחם מעל
יצחק בנו בעודנו חי קדמה אל-

ארץ

לטושים אונר לאמים. (ה) מדיון
קינדער ווארען עיפה, עפר,
חנף, אבידע אונר אלדעה.
אללע דיעוע וינד קינדער דער
קטורה. (ה) אברהם שענקטע
דעם יצחק אללעם זייניגע.
(ו) דען קינדערן זיינער קעבם-
ווייבער אבער גאב אברהם גע-
שענקע, אונר שיקטע ויאפאן
זיינעם זאנענע יצחק (רא ער
זעלכסט נאך לעבטע) הינוועג
געגען מארגען, געמליך אין

רא

רשי

תרגום אונקלוס

אין לי לשבו על ל' המקרא: (ה) ויתן
אברהם וגו'. א"ר נחמיה ברכה דלית"קו
שאמר לו הקדוש ברוך הוא לאברהם והיה
ברכה הברכות מסורות בידך לברך את מי
שתלה ואברהם מסרן ליצחק: (ו) הפלגשי-
חסר בתוב שלא היתה אלא פלגש אשת
סיח הגר היא קטורה: נשים נכתובה.
פלגשים בלא בתובה. כדאמרינן בסנהדרין
בנשים ופלגשים דרוד: נתן אברהם מזוה'.

(ה) ובני מדין עיפה ועפר וחנף ואבידע
ואלדעה כל אלון בני קטורה: (ה) ויהב
אברהם ית כל די ליה ליצחק: (ו) ולבני
לחינתא די לאברהם יהב אברהם מתנן
וישלחינן מעל יצחק בריה בעוד דהוא
קיים

באור

ונם בני יקשן ובני מדין, ולא בני דדן: (ה) ובני מדין וגו', אלו הם חמשה בתי אבות אשר למדין ולהם
חמשה מלכים אשר נהרגו במלחמת ישראל במדבר בסוף ארבעים שנה: (ו) ולבני הפילגשים, הגר
וקטורה, והרמב"ן ז"ל טען על קטורה שאינה פילגש, מדבתיב ויקח אשה ושמה קטורה, ואמר שד"ס
(א' א' ל"ב), קראה הבתוב פילגש כענין סיועה שמה, ועל דעתו אין טענתו טענה, שהרי גם בהגר
נאמר ותתן אותה לאברהם אשה לו לאשה (בראש' י"ו כ') ובה מודה הרב שהיא פילגש, ובאמ' מלאנו
שם הפילגש תקרא אשה, כמ"ש ויקח לו אשה פילגש מניח למס יהודה (שופטים י"ט א'), והנה
האשה פילגשו נכלת פחת הבנות (שם ב'), והוא יקרא אשה כמ"ש ויקם אשה וילך אחריה
(שם ג'), לפי שזוהי בה מנהג אשיות, רק האשה העקרת לא תקרא פילגש, וענין הפילגש
על דעת רבותינו ז"ל (בסנהדרין דף כ"א ע"א), היא בלא כתובה ובלא קדושין, וכ' הרמב"ן
ז"ל ואפשר שגם בני נח כש'אח' להם נשים כמשפטן כנעילה היו נוהגים לכתוב מוהר ומתן,
ואזר רטונם שתהיה להם פילגש וישלח אותה כאשר ירכה ולא יהיו בניה בנותלים את שלו לא
היה כותב לה כלום, ועל דעת רבותינו שהיא הגר הנה היא פילגש ודאי עכ"ל, ועיין מה
שכתתי דעתי בענין בני הפילגש במ' וילא(סי' ל' פסוק ה'): נתן אברהם מהנח, ממון
נתן להם, ואין לורך להזכיר אברהם כי אמר בתחלה אשר לאברהם, רק בן דרך המקרא
כאשר נמלא נח ג"ם בפסוק א' (בראשית ו' ע') ובני ישראל ה' פעמים בפסוק א' (במדבר ח' י"ט):
בעודנו חי, בעוד אברהם חי, ומושב על וישלחם שלפני פניו ולא על זמק שלפניו, והוא
כי מ'אמר מוסגר מן מעל עד חי ולכן הוא ב"ק שהוא מפסיק יותר מכל העצמים שלפניו:
ק-ש"ז אל ארץ קדש, הראש"ע סי' שהוא לתוספת באור, קדמה, שהוא אל ארץ קדש, וכן
אור לא יעבדו אמו את נכוכלנר (ירמ' כ"ז ח'), וקדם מוכת א"ו, וכך מתורגם בל"א,
והכוון כמ"ש בעל מ"ו ח"ל אשר שלחם כלפי מוכת ופירש אחר כך לאיזה ארץ מארכות המוכת
שלחם

אֶרֶץ קָדֶם: (ז) וְאֵלֶּה יְמֵי שְׁנַי־
 חַיֵּי אַבְרָהָם אֲשֶׁר-חֵי מֵאֹת שָׁנָה
 וְשִׁבְעִים שָׁנָה וְחֲמִשׁ שָׁנִים:
 (ח) וַיָּגֹעַ וַיָּמָת אַבְרָהָם בְּשִׁיבָה
 טוֹבָה זָקֵן וְשָׁבַע וַיֹּאסֶף אֶל-עַמּוּי:
 (ט) וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ יִצְחָק וַיִּשְׁמַע אֶל

דא' סארגענלאנד. (ז) דיע'עס
 זינד דיא לעבענסזאָהרע
 אברהם'ס, וועלכע ער גע-
 לעבט האטטע, אין הינדערט
 פינף אונד זעבענציג יאָהרע.
 (ח) זאָרען פֿערשיעד אברהם,
 אינד שטאַרב אין איינעם בע-
 גליקטען אַלטער, אין גריוו
 אונד לעבענסזאָסט, אונד
 וואָרד איינגעטראָן בייא ווינען
 פֿאַר אַהרען. (ט) זיינע זאָה-
 נע יצחק אונד ישמעאל כעגרו.

בני

תרגום אונקלוס

ר ש י

פירעו רבותינו שס טומאה מסר להם:
 (ז) מאה שנה ושבעים שנה ומשש שנים.
 בן ק' כנן ע' וכן ע' כנן ק' בלא סטא:
 (ט) יצחק וישמעאל. מכאן שעס ישמעאל
 קיים קידומא לארע סדינחא: (ז) ואלון
 יומי שני חיי אברהם די חיא מאה ושבועין
 וחמש שנין: (ח) ואתנגיד ומית אברהם
 בביתו טובא קיב ושבוע יומין ואתכניש לעמיה: (ט) וקברו יתיה יצחק וישמעאל

ב א ו ר

שלחם ואמר אל ארץ קדם והיא חרן ואור כנעדים ואותן ארצות נקראות בשם ארץ קדם וארץ
 בני קדם, ובאותה הארץ היתה משפחת אברהם לפיכך שלחם לשכון שם כי לאסנתו יקרוכוס
 אנשי משפחתו: (ח) ויגוע, לאון רש" לא נאמרה גויעה אלא בלדיקים ונגמרא הקצו והא
 דור המנוול נאמר בהם גויעה ויגוע כל בשר הרמז על הארץ (בראשית ז' כ"א), כל אשר
 בארץ יגוע (שם ו' י"ז), ומתרחן גויעה ואשיפה קאארין, כוונתם כי הגויעה מיתה בלא מולי
 מכאיב ובלא יסורין ואין זוכין לה אלא בלדיקים ואנשי דור המנוול הפסוקים כמו רגע ולא
 חלו בהם ידים וכן מתי מדבר ועל כן אמר בהם גויעה בנעו חזינו (במדבר כ' ג'), והוא
 איש אחד לא גוע בעונו (יהושע כ"ב כ'), שלא האית איתו עונו פתאום, אבל כשיזכיר הכתוב
 בן עם זכרון המיתה במלת ויאסף או וישת חרמו לשימת בלדיקים, (הרמב"ן), והאריך עוד
 שם לבאר דעת אנקלוס שאיננה כן, וכן הסכים הרד"ק בפרשים שרש גוע, גם הראש"ע כתב
 כי הגויעה היא לאת הרוח מהנוף רגע אחד בלי ענוי ועכוב, וכל גויעה מיתה ואין כל מיתה
 גייעה על כן כתוב באביל ויגוע, והיה המזרחים האשכנזי שזרגס (פערטיער), כוונתו כן על רגב
 הפירוד: בשיבח טובה, כמו שאמר לו הקב"ה ואתה תבוא אל אנתך בשלום תקנה בשיבה
 טובה (בראשית ט"ו ט"ו), שלא אירע הענוי בימיו. (הרש"ם): ושבע, שגורו שבע ימים,
 כמו שנאמר בילחק זקן ושבע ימים (שם ל"ה כ"ט), ובאיוב וימת איוב זקן ושבע ימים (איוב
 מ"ב י"ז), ובדוד וימת באיבה טובה שבע ימים עשר וכבוד (ד"ה ח' כ"ט כ"ח), וכן הוסיף
 פה אנקלוס מלת יומין, וכן מזרגס בל"א. והרמב"ן מפרש ושבע שראה כל משאלות לנו
 ושבע כל טובה וכן ושבע ימים שזענה נפשו בימיו ולא יחזה שיזדעזע בו הימים דבר וכענין
 שנאמר בדוד וימת באיבה טובה שבע ימים עשר וכבוד והכוונה שלא יחלו כמותרות עכ"ל,
 וכן תרגם יב"ע, ושבע כל טובא: ויאסף אל עמיו, נאמר הענין הזה במיתה כי המת הולך
 בדרך שלטו אמותיו באלו נאסף אליהם, כ"כ הרד"ק בפרשים שרש אסף, וכ"כ הראש"ע, אבל
 האמת כש"ע ספורנו ויאסף אל עמיו נאסף אל כבוד החיים לזוי העולם עם בלדיקי הדורות
 שסם עמיו ודומין אליו, ואזרו עמיו בלאון רבים כי אגנס רב ההבדל בין בלדיקים באעלה
 עם היותם כולם זוכים לזוי עולם כזארגס ז"ל (שבת פקק שאל), וכל אור נכוח משמע
 אל מתינו עכ"ל: (ט) יצחק וישמעאל בניו, אפרו קו"ל בכ"ר שגשה ישמעאל משונה והולך

את

בְּנֵי אֵל-מֵעֶרְתַּת הַמְּכַפְּלָה אֶל-
 שׂוּדָה עֶפְרוֹן בֶּן-צִוְחָר הַחֲתִי אֲשֶׁר
 עַל-פְּנֵי מִמְרָא: (י) הַשְּׂדֵה אֲשֶׁר-
 קָנָה אַבְרָהָם מֵאֵת בְּנֵי-חֵת שָׂמָה
 קָבַר אַבְרָהָם וְשָׂרָה אִשְׁתּוֹ:
 (יא) וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת אַבְרָהָם וַיְבָרֶךְ
 אֱלֹהִים אֶת-יִצְחָק בְּנוֹ וַיֵּשֶׁב יִצְחָק
 עִם-בְּאֵר לַחַי רֵאִי: פ שְׂכִיעֵי
 (יג) וְאֵלֶּה תְּלֻדַת יִשְׁמָעֵאל בֶּן-
 אַבְרָהָם אֲשֶׁר יָלְדָהּ הַגֵּר הַמִּצְרִית
 שִׁפְתַּת שָׂרָה לְאַבְרָהָם: (יג) וְאֵלֶּה
 שְׂמוֹת בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל בְּשִׁמְתָם

להולדתם

תרגום אשכנזי קפו
 בען איהן אין דער האהלע צו
 מכפלה, אין דעם פעלדע דעם
 חתין עפרון, וזאהנס צוחר'ס,
 וועלכעס פאר ממרא לענט.
 (י) אין דעם פעלדע, וועלכעס
 אברהם פאן דען קינדערן חת
 געקויפט האטטע, דאזעלכסט
 ווארד אברהם אונד זיינע
 פרויא שרה בעגראבען. (יא) נאך
 דעם אבעלעכען אברהם'ס זענע.
 נעטע נאטט זיינען וזאהן יצחק,
 אונד יצחק וזאהנטע בייא דעם
 ברונגען דעם לעבענדיגען זע.
 הענדען. (יג) דיעזעס איזט
 דיא געשלעכטספאלגע פאן
 ישמעאל, דעם וזאהנע אברהם'ס,
 וועלכען הגר, דיא מצרישע
 מאנד דער שרה, דעם אברהם
 געבארען. (יג) דיעזעס זינד
 דיא נאמען דער קינדער
 ישמעאל'ס איהרעם נאמען אונד

איהרער

ר ש י

תשובה וכולך את יצחק לפניו והיא שיבה
 טובה שנאמר לאברהם: (יא) ויהי אחרי
 מות אברהם ויברך וגו'. נאמו תנומי
 אנליס. ד"א אעפ"י שמסר הקב"ה את
 הנרכות לאברהם נתירא לכרך את יצחק
 מפני שמה את עשו יולא ממנו אמר יבא
 בעל העולם ויברך את אשר ייטב בעיניו
 ונא הקדוש ברוך הוא ונרכו: (יג) בשמותם
 למולדותם

(יג) ואלה תולדת ישמעאל בר אברהם די ילידת הגר מצריתא
 אמתא דשרה לאברהם: (יג) ואלה שמות בני ישמעאל בשמדתהון
 לתולדתהון

תרגום אונקלוס

בנוהי במערות בפלחא בחקל עפרון בר
 צוחר חתאה די על אפי ממרא: (י) חקלא
 די זבו אברהם טן בני חתאה תמן אתקבר
 אברהם ושרה אמתיה: (יא) ויהיה בחר דמית
 אברהם ובריה יי ית יצחק בריה ויחיב יצחק
 עם בירא דמלאך קיימא אחזוי עלה:

(יג) ואלה תולדת ישמעאל בר אברהם די ילידת הגר מצריתא
 אמתא דשרה לאברהם: (יג) ואלה שמות בני ישמעאל בשמדתהון
 לתולדתהון

ב א ו ר

את יצחק לפניו: אל מערת, וכן אל שדה כמו במערת, בשדה. וכן ואל הארץ חתן את העדת
 (שמות כ"ה כ"א), כמו בארון: (י) קבר אברהם ושרה אישור, כבר כתבנו כי זכר הפעולה
 על הדבק בוג' (יא) עם באר, בעבור שאיננו עיר אמר כי נטה אהלו אלל הנאר: (יב) אשר
 ילדה הגר המצרית, כלומר אין זה בנו הנקרא על שם זענו אלל בן שפחה, אבל ביצחק נתוב
 לפניו, ואלה תולדות יצחק בן אברהם, ביולד היל' בנו, אברהם הוליד את יצחק, כלומר
 זה הוא עיקר הולדתו של אברהם כמו פון הוליד את פלרון וגו' (רות ד' י"ח), (הרשנ"ס):
 בשמותם

חרגום אשכנזי

איהרער געשלעכטס־אלגע
נאך: דער ערשטגעבארנע
ישמעאל'ס היעס נביות. הער-
נאך קדר, אדבאל אונד מכשם,
(יד) אונד משמע, אונד רומה,
אונד משא, (טו) חדר אונד
חיסא, יטור, נפיש אונד קרמה.
(זו) ריעועס זינד דיא זאהנע
ישמעאל'ס, אונד ריעועס איה-
רע נאמען אין איהרען געהעפ-
טען אונד אין איהרען שלעס-
סערן, צוועלף שטאטמפיר.

ר ש י

לתולדותם. סדר לידתן זה אחר זה:
(טו) במלכותם. ככבים שאין להם חומה.

חיי שרה כה

לתולדתם בכר ישמעאל נבית
וקדר ואדבאל ומכשם: (יד) ומשמע
ודומה ומשא: (טו) חדר ותימא
יטור נפיש וקדמה: (טז) אלה
הם בני ישמעאל ואלה שמותם
בחקריהם ובטירתם שנים עשר

נשיאם

חרגום אונקלוס

לתולדתהון בוכרא דישמעאל נביות וקדר
ואדבאל ומכשם: (יד) ומשמע ודומה ומשא:
(טו) חדר ותימא יטור נפיש וקדמה: (טז) אלן אינון בני ישמעאל
ואלן שמותיהון ובכריהון חרין עשר רברבין לאומיהון:
ואילן

ב א ו ר

(יג) בשמחם לתולדתם, סדר לידתן זה אחר זה: בכר ישמעאל נבית וקדר ואדבאל ומכשם,
בכל המקרא נבוא ארבעה שמות סמוכים יהיו שנים הראשונים מחוכרים בטעם לבד, ושנים
האחרונים לבד, כמו כוש ומלרים ופוע וכוונען (בראשית י' ו'), דן ונפתלי גד ואשר (שמות
א' ד'), וכשיהי' ס"ם במלה האחרונה ויש לפני הנגינה שתי תנועות ומתג בתנוע' הראשונה,
אז יהי' הטפחא במלה המחוכרת שלפני הס"ם ולפניה ז"ק, והמלה שלפני הז"ק במשרת,
באופן ששתי מלות הראשונות מהארבעה המה' תמיד מחוכרות בטעם, כמו ראובן שמעון לוי
ויסודה (שם ב'), ונשתנה כאן להיות הראשונה בז"ק, וב' שאחריה מחוכרות במרכא טפחא, מפסיק
שמות' מן הז"ק, כדי להפריד מלת נביות מן האחרות כי היא לבדה חוזרת על כבוד,
וכן בני לאה נכור יעקב ראובן ושמעון ולוי ויהוד' ויששכר וזבולון (בראשית ל"ה ב'), ולכן המתרגם
פאשכנזי חרגום (הערנאך קדר): וקדר, יב"ע חרגום, וערב, וכן העיד הכתוב להלן אשכנזי
מזיילה עד שור אשר על פני מלרים, והוא במדינת ארצביאה בתחלת חלק האסיאה, ושאר
השמות לא נודעו שמות ארציות היום: (טו) בחצריהם, הם הכפרים והפרוות שאינ' מוקפים
חומה שהם כמו חצר, יא"ת בפלתיסון, שהם מפולזים לשון פתיחה כמו פלמו ורננו (תהלים
ל"ח ד'): ובטירתם, ארמונים כגון טירת כסף (א"ה ט' ע') (הראב"ע). ול' הכד"ק בשרשים שרש עיר
פי' ארמון ונקרא הארמון כן לפי שבותלי הארמון עשויים עירות טירות שזה באכני נזית,
כי הטור הוא הנקרא בדיברו ה"ל נדבך והאזינון קירין בראש הנדבך (ברכות פ"א מ"ה),

ה מ ע מ ר

כה (טו) בחצריהם ובטירתם, גם זה רצויה לאזור אחרת למעלה (ט"ו י"ב) שני ישמעאל
היו נפולזים על פני כל המדבר, ולזה לא היה להם עיר מבוצר רק חצרות וטירות,
כי עירות הוא לדעת החכם געוענאם וזה הלן אשר ישכנו סניביו הרועים, ורצויה לדבריו
מזה שנאמר תהי טירתם נזמה (תהלים ס"ט ב"ב) אשר יגיד עליו רעו באהליהם אל יהי יושב
שהוא משקן רועים, ויהנה גם אכני מדבר כי ירצו לעמוד במקום אזה יאום רבים יבנו להם
בתים וגדרות ללאום, ומעת לעת יבפרט בעת הזורף ואששו אל הכפרים ההם.

חיי שרה כה

נשיאם לאמתם: (יז) ואלה שני
חיי ישמעאל מאת שנה ושרשים
שנה ושבע שנים ויגוע וימת
ויאסף אר-עמיו: (יח) וישכנו
מחילה עד-שור אשר על-פני
כצרים באכה אשרה על-פני
כל-אחיו נפר: פ

חרגום אשכנוי קפו

שמעו נאך איהרען נאציאנען.
(יז) דיא לעבענס-יאהרע דעם
ישמעאל ווארען הונדערט יאה-
רע אונד דרייסיג יאהרע אינד
ויעבען יאהרע; זאראן פאר-
שיעד ער, אונד שטארב,
אונד ווארד ביא זיינען פאר-
פאהרען איינגעטהאן. (יח) דיא
ישמעאלים וואהנטען פאן
חווילה אן ביו שור, וועלכעס
פאר מצרים ליענט, ביו נאך
אשור היין. ישמעאל לאגאל-
וץ צור וייטע אללער זיינער ברידער.

ר ש י

וחרגומו בסלמיהון שהס מסוכמים לזן
פתיחה כמו פלחורוננו: (יז) ואלה שני
חיי ישמעאל וגו'. ח"ר חיי בר אבא למה
נמנו שנותיו של ישמעאל כדי ליחס בהם
שנותיו של יעקב משנותיו של ישמעאל
למדנו שמש יעקב נבית עבר י"ד שנה
כשפירש מאביו קודם שנס חלל לכן שהרי
כשפירש יעקב מאביו מת ישמעאל שנאמר וילך עשו אל ישמעאל וגו' כמו שמפורש בסוף מגלה נקראת:
ויגוע. לא נאמרה גויעה אלא כצדיקים: (יח) נכל. שכן. כמו מדין ועמלק ובני קדם נופלים

חרגום אונקלוס

(יז) ואלין שני חיי ישמעאל מאה ותלתין
ושבע שנין ואחנגיד ומית ואיהבניש לעמיה:
(יח) ושרו מחוילה עד חגרא רי על אפי
מצרים מטי לאחור על אפי כל אחוהי שרא:

ואלין

כשפירש יעקב מאביו מת ישמעאל שנאמר וילך עשו אל ישמעאל וגו' כמו שמפורש בסוף מגלה נקראת:
ויגוע. לא נאמרה גויעה אלא כצדיקים: (יח) נכל. שכן. כמו מדין ועמלק ובני קדם נופלים

ב א ו ר

וכן טורי גזית וטור כרות ארוים (מלכים א' ו' ל"ו), הן נדבכין ויונתן חרגום סדרין,
וכן ת"י ומבטלות עשו מחמת הטירות סניב (ישוקאל מ"ו כ"ג), מלרע לנדבכיא, לפיכך נקרא
הארמון טירה עכ"ל: לאמהם, לדעת הרד"ק כשרשים שרש אס שרא אמה, והניח בשם אביו
ראי' מן לשון הערב שנקרא חלמ"ס, ולכן המ"ס דגושה, ויהי' השם מזה השרש אים או אומה
ופירושו משפחה, ויתרבה בלשון נקנה כמו ראש אמות (במדבר כ"ט ט"ו), וכן פה לאמהם, וגם
הגוי כלו נקרא אום, ויתרבה בסימן הזכרים כמו שנמנהו כל האמים (תהלים קי"ז א'), ובתנ
הראש"ע כי למ"ד לאמתם נוסף כלמ"ד לגוייהם ואינו כלמ"ד בלחמים כי הוא שרש כמו ולאס
מלאס יאמן (בראשית כ"ה כ"ג), והטעם שהוא בלמ"ד ובחסונו שזה והם שני שרשים, ועיין
מ"ש בשם הרשב"ם בתחלת פ' תולדות על ושי' לאמים: (יז) ואלה שני חיי ישמעאל, מכאם
פירשו במגילה (דף י"ז ע"א) למה נמנו שנותיו של ישמעאל, ולפי הפשט לכבודו של אברהם
הואיל ובתפרש שעת לידתו ואברהם בן שמונים שנה והשנים בלדת הנר את ישמעאל לאברהם
(שם י"ו י"ו), וגם שעת מילתו כדכתיב וישמעאל בנו בן שלש עשרה שנה וגו' (שם י"ז כ"ה),
חור עתה ופוי' כל ימי חייו. (הרשב"ם): (יח) וישכנו כחווילה עד שור, נעבור שמלאנו חווילה
בבני חס, ובני בוש סנא וחווילה וגו' (שם י"ז) והיתה ארלס בין ארלות בני בוש, ומלאנו
חווילה בבני חס בין בני יקטן בן עבר, ואת אופר ואת חווילה וגו' (שם כ"ט) והיתה ארלס
בארץ ערב הנקראת בעת (אראציה), כמו שכתוב ויהי מושבם ממשא (היא מיקה במזרח ים
האדום הוא ים סוף) באכה ספרה (היינו עד סוף היבשה אהלל ים האוקיינוס) הר הקדש
(כי כל אלו הארצות נקראות ארץ הקדש כל מוצא א"י עד סוף הארצותיה) (שם ל'), לכן יודיע פה
הכתוב כי החווילה האמור' פה היא השנית שארץ ערבי אשר לכד מוצאי של ים סוף, ומקלת ארץ מזרים
במערכו של ים סוף, ושור הוא האמור למעלה ויש בין קדש ובין אור (שם כ"א), שהוא בדרוכ א"י
ולמזרח מזרים, ויהי' עיקר הסימן על חווילה ולא על אור כי לא מלאנו שור אחר, ולכן מלת
שור במסטיק גדול ממכסיק שנמלת מחווילה: באכה אשרה, הראש"ע יתכן כי אשר למערכ